

НАУЧНО-СТРУЧНИ СКУП СА МЕЂУНАРОДНИМ УЧЕШЋЕМ
Тара, 21–23. октобар 2014. године

НАСИЉЕ У СРБИЈИ – УЗРОЦИ, ОБЛИЦИ, ПОСЛЕДИЦЕ И ДРУШТВЕНЕ РЕАКЦИЈЕ

Том 2

ЗБОРНИК РАДОВА

КРИМИНАЛИСТИЧКО-ПОЛИЦИЈСКА АКАДЕМИЈА
ФОНДАЦИЈА „ХАНС ЗАЈДЕЛ”
Београд, 2014.

Издавачи

КРИМИНАЛИСТИЧКО-ПОЛИЦИЈСКА АКАДЕМИЈА, Цара Душана 196, Београд
ФОНДАЦИЈА ХАНС ЗАЈДЕЛ, Јове Илића 50, Београд

За издаваче

проф. др ГОРАН МИЛОШЕВИЋ, декан Академије
LUTZ KOBER, руководилац Представништва Фондације „Ханс Зајдел” за Србију и за Црну Гору

ПРОГРАМСКИ ОДБОР

Председник

проф. др ГОРАН МИЛОШЕВИЋ, декан Академије

Чланови

LUTZ KOBER, руководилац Представништва Фондације „Ханс Зајдел” за Србију и за Црну Гору
АЛЕКСАНДАР НИКОЛИЋ, државни секретар у МУП Републике Србије
МИЛОСАВ МИЛИЧКОВИЋ, државни секретар у МУП Републике Србије
ИВАН РИСТИЋ, шеф Кабинета министра унутрашњих послова Републике Србије
МИЛОШ ОПАРНИЦА, помоћник министра и начелник Сектора унутрашње контроле полиције, МУП Републике Србије
ЖЕЉКО КОЈИЋ, помоћник министра и начелник Сектора финансија, људских ресурса и заједничких послова, МУП Републике Србије
проф. др ЗОРАН СТОЈАНОВИЋ, Правни факултет Универзитета у Београду
проф. др ОЛИВЕРА ВУЧИЋ, Правни факултет Универзитета у Београду, Уставни суд Републике Србије
академик проф. др МИОДРАГ СИМОВИЋ, Уставни суд БиХ
др ДУШКО ПЕНА, директор Високе школа унутрашњих послова, Република Српска
др ГОРАН АМИЋИЋ, заменик начелника Управе за полицијско образовање, МУП Републике Српске
проф. др ШТЕФАН КОЧАН, Полицијска академија, Словачка
prof. dr WANG SHIQUAN, председник Кинеског криминалистичко-полицијског универзитета
проф. др ВИД ЈАКУЛИН, Правни факултет, Љубљана, Словенија
проф. др ГОРАЗД МЕШКО, декан Факултета за варностне веде, Словенија
prof. mr. sc. IVAN TOTI, декан Велеучилишта у Великој Горици, Хрватска
проф. др ОЛИВЕР БАЧАКОВИЋ, декан Факултета безбедности, Скопље, Македонија

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР

Председник

проф. др ДРАГАНА КОЛАРИЋ, продекан Академије за научноистраживачки рад

Чланови

проф. др ЉИЉАНА МАШКОВИЋ, шеф Катедре форензике, КПА
проф. др ЂОРЂЕ ЂОРЂЕВИЋ, шеф Катедре правних наука, КПА
проф. др ДРАГАН РАНЂЕЛОВИЋ, шеф Катедре информатике, КПА
проф. др МИЛАН ЖАРКОВИЋ, шеф Катедре криминалистичких наука, КПА
проф. др МЛАДЕН БАЈАГИЋ, шеф Катедре безбедносних наука, КПА
проф. др ДАНЕ СУБОШИЋ, шеф Катедре полицијских наука, КПА
др ЈЕЛЕНА РАДОВИЋ СТОЈАНОВИЋ, шеф Катедре друштвених наука, КПА

СЕКРЕТАРИЈАТ

ЈЕЛЕНА ПАНЦА, Научноистраживачки центар, КПА
ИВАНА СТЕВАНОВИЋ, Научноистраживачки центар, КПА
ВУК КУЛИЋ, Научноистраживачки центар, КПА
ДУШАН БЛАГОЈЕВИЋ, Научноистраживачки центар, КПА

Рецензенти

проф. др МИЛАН ЖАРКОВИЋ, проф. др ЂОРЂЕ ЂОРЂЕВИЋ, проф. др МЛАДЕН БАЈАГИЋ,
проф. др ДРАГАНА КОЛАРИЋ, проф. др ДАРКО СИМОВИЋ, проф. др САША МИЈАЛКОВИЋ,
проф. др ДАНЕ СУБОШИЋ, проф. др ОБРАД СТЕВАНОВИЋ, проф. др ДАРКО МАРИНКОВИЋ,
проф. др БИЉАНА СИМЕУНОВИЋ ПАТИЋ, проф. др ЖЕЉКО НИКАЧ,
проф. др ГОРАН БОШКОВИЋ, проф. др СРЕТЕН ЈУГОВИЋ, проф. др АЛЕКСАНДРА ЉУШТИНА,
проф. др РАДОМИР ЗЕКАВИЋА, проф. др ЗОРАН ЂУРЂЕВИЋ, проф. др НЕНАД РАДОВИЋ,
проф. др СЛАВИША ВУКОВИЋ, доц. др ТАЊА КЕСИЋ, доц. др АЛЕКСАНДАР БОШКОВИЋ,
доц. др РАДОСАВ РИСИМОВИЋ, доц. др ДАЛИБОР КЕКИЋ, доц. др ОЛИВЕР ЛАЈИЋ,
доц. др ИВАНА КРСТИЋ МИСТРИЋЕЛОВИЋ, доц. др ТИЈАНА ШУРЛАН,
доц. др НИКОЛА МИЛАШИНОВИЋ, доц. др ЗВОНИМИР ИВАНОВИЋ,
доц. др ВАЛЕНТИНА БАИЋ, др ЈЕЛЕНА РАДОВИЋ СТОЈАНОВИЋ, др ДАНИЈЕЛА СПАСИЋ,
др БОЈАН ЈАНКОВИЋ, мр БОЖИДАР ОТАШЕВИЋ, мр ЗОРАН КЕСИЋ, ИВАНА БОДРОЖИЋ,
ДРАГОСЛАВА МИЋОВИЋ

Главни и одговорни уредник

проф. др ДРАГАНА КОЛАРИЋ, продекан Академије за научноистраживачки рад

Уређује

Научноистраживачки центар Академије

Лектура

ДРАГОСЛАВА МИЋОВИЋ
РЕНАТА САМАРЦИЋ
ОЛИВЕРА ЈЕЗДИМИРОВИЋ
ЈЕЛЕНА ПАНЦА
ЈАСМИНА МИЛЕТИЋ

Техничко уређење

МИЛАН СРЕЋКОВИЋ

Тираж

200 примерака

Штампа

ЈП „Службени гласник“
Београд

ПРЕДГОВОР

Криминалистичко-полицијска академија и Фондација Ханс Зајдел, уз подршку Министарства унутрашњих послова Републике Србије и Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, пети, јубиларни пут организују научно-стручни скуп са међународним учешћем „Насиље у Србији – узроци, облици, последице и друштвене реакције“.

Зборник садржи 77 радова, чији су аутори еминентни стручњаци из области права, безбедности, криминалистике, полицијских наука, форензике, као и припадници националног система безбедности који учествују у едукацији припадника полиције, војске и других служби из Велике Британије, Италије, Словачке, Пољске, Белорусије, Албаније, Словеније, Хрватске, Македоније, Републике Српске, Федерације БиХ и Србије.

Радови су рецензирани од стране компетентних стручњака и садрже приказ савремених тенденција у развоју система полицијског образовања, савремених концепата безбедности и криминалистике, као и анализу активности правне државе у спречавању и сузбијању криминалитета, стања и кретања у овим областима, али и предлоге за њихово системско превазилажење у оквиру међународне полицијске сарадње.

Зборник представља добру теоријску основу како за свестрано сагледавање насиља у Србији тако и за даља истраживања, емпиријска и теоријска, која тек треба да следе.

Захваљујемо се ауторима и учесницима научно-стручног скупа са међународним учешћем „Насиље у Србији – узроци, облици, последице и друштвене реакције“, Министарству унутрашњих послова Републике Србије, Министарству просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, као и Фондацији Ханс Зајдел на дугогодишњој и плодној сарадњи.

Београд, октобар 2014. године

Програмски и Организациони одбор

Садржај

Зоран С. Павловић КРИВИЧНОПРАВНО РЕАГОВАЊЕ НА СЕКСУАЛНО НАСИЉЕ НАД ДЕЦОМ	1
Жељко Никач, Бобан Симић РАД ПОЛИЦИЈЕ У ЗАЈЕДНИЦИ КАО ОДГОВОР НА НАСИЉЕ У ДРУШТВУ	14
Armil Mušić, Goran Ribčić UGROZE NACIONALNE INFRASTRUKTURE NOVIM FENOMENOM TERORIZMA – „GLOBALNI DŽIHAD”	26
Ivan Fedchuk, Sergei Dobriyan, Michael Pashkeev COUNTERACTION DOMESTIC VIOLENCE IN BELARUS: LEGAL REGULATION AND PROSPECTS OF ITS DEVELOPMENT	33
Драгана Батић УБИСТВО МУЖА/ПАРТНЕРА КАО ОДБРАНА ОД ПОРОДИЧНОГ НАСИЉА.....	41
Александар Бошковић, Радосав Рисимовић АНАЛИЗА КАЗНЕНЕ ПОЛИТИКЕ СУДОВА ЗА СЕКСУАЛНЕ ДЕЛИКТЕ СА ЕЛЕМЕНТОМ НАСИЉА И ЗЛОУПОТРЕБОМ ПОЛОЖАЈА.....	50
Горан Амиџић, Милан Саламадија ТЕРОРИЗАМ КАО ПРЕТЊА БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ	62
Snezana Mojsoska VIOLENCE IN SCHOOLS AND ECONOMIC IMPACT	72
Vesna Trajkovska COLLOCATIONS WITH THE NOUN “VIOLENCE” IN ENGLISH AND THEIR TRANSLATIONAL EQUIVALENTS IN MACEDONIAN	84
Мирела Јокић, Дарко Јокић НАСИЉЕ У СПОРТУ И МОГУЋИ НАЧИНИ И СРЕДСТВА ЊЕГОВОГ СУЗБИЈАЊА.....	92
Дарко Димовски, Јелена Станојевић УЛОГА ДРЖАВЕ У ПРУЖАЊУ ПОМОЋИ ЖРТВАМА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ	102
Ivona Shushak, Kostadina Klechkaroska VIOLENCE IN THE MINORS IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA	112
Jerzy Kosiński, Bernadetta Pruszyńska THE VIOLENCE ON THE INTERNET	120
Тијана Шурлан ЗАШТИТА ЖЕНА ОД НАСИЉА – УНИВЕРЗАЛНИ МЕЂУНАРОДНОПРАВНИ АКТИ	132
Жарко Синђелић НАСИЉЕ КОРИШЋЕЊЕМ СРЕДСТАВА ЕЛЕКТРОНСКЕ КОМУНИКАЦИЈЕ И ПРОБЛЕМИ У ЊЕГОВОМ ОТКРИВАЊУ И ОТКЛАЊАЊУ	143
Марија Ђорић ХУЛИГАНИЗАМ КАО ОБЛИК СОЦИЈАЛНОГ НАСИЉА У СРБИЈИ.....	155

Saše Gerasimoski, Arsiola Dyrmishi VIOLENCE AMONG YOUTH IN POST-TRANSITIONAL COUNTRIES: COMPARATIVE EXPERIENCES OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA AND THE REPUBLIC OF ALBANIA.....	165
Далибор Кекић, Ивана Радовановић, Марта Томић ФАКТОРИ РИЗИКА НАСИЉА МЕЂУ ВРШЊАЦИМА У ШКОЛАМА СРБИЈЕ	176
Синиша Достич, Саша Госич МОНИТОРИНГ ПРИМЕНЕ КОНВЕНЦИЈЕ САВЕТА ЕВРОПЕ О БОРБИ ПРОТИВ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ.....	188
Жељко Нинчић НАСИЉЕ КАО „ОБРАЗАЦ“ ПОНАШАЊА У СРБИЈИ	203
Биљана Стојковић ЗАШТИТА ЖЕНА ОД НАСИЉА У СЕКТОРУ БЕЗБЕДНОСТИ.....	213
Бранислав Радновић, Јована Нинковић, Немања Радовић АНАЛИЗА НИВОА УПОЗНАТОСТИ УЧЕНИКА ОСНОВНИХ И СРЕДЊИХ ШКОЛА НА ТЕРИТОРИЈИ ВОЈВОДИНЕ СА ПОЈАВНИМ ОБЛИЦИМА НАСИЉА У ШКОЛАМА И ПРЕВЕНТИВНИМ АКЦИЈАМА НА ЊЕГОВОМ СПРЕЧАВАЊУ	224
Зоран Голубовић ДЕТЕРМИНАНТЕ ЕФИКАСНЕ ПОЛИЦИЈСКЕ ИНТЕРВЕНЦИЈЕ НА НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ	238
Весна Анђелић Николенчић ВЕРБАЛНО НАСИЉЕ КАО ДЕО ЈЕЗИЧКОГ ПОНАШАЊА У СТУДЕНТСКОЈ ПОПУЛАЦИЈИ.....	246
Горан Протић, Иван Жарковић, Радомир Чолаковић НАСИЉЕ У ПОРОДИЦАМА СА ИЗБЕГЛИЧКИМ СТАТУСОМ.....	256
Вишња Милекић ПОЈАМ, ОБЛИЦИ И ПРАВНО РЕГУЛИСАЊЕ НАСИЉА НАД ЖЕНАМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	266
Ана Боровић, Наташа Павлица, Мато Жарковић ЖРТВЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ КАО ПРИВИЛЕГОВАНИ СВЕДОЦИ	275
Tatjana Gerginova PEER VIOLENCE – PREVENTATIVE PREVENTION OF VIOLENCE AMONG CHILDREN AND YOUNGSTERS	285
Blagojče Petrevski VIOLENCE IN SPORT FIELDS AS THE MOST USED WEAPON FOR NATIONAL AND RELIGIOUS “CONFLICTS”: THE YUGOSLAVIAN MYTH.....	297
Jacek Bil STATUTORY POWERS OF POLISH SERVICES USED IN MATTERS RELATED TO CRIMINAL ABDUCTION OF A PERSON FOR RANSOM.....	307
Angelina Stanojoska, Ivan Ristov TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS AND VIOLENCE: BALKAN PENINSULA AND THE VIOLENT ENTREPRENEUR MODEL.....	315

Бранко Мандић, Гога Давидовић ПРЕВЕНЦИЈА НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА ДЈЕЦЕ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ.....	324
Александар Лазић, Драган Божичковић СУПРОТСТАВЉАЊЕ НАСИЉУ НА СПОРТСКИМ ПРИРЕДБАМА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ	335
Драгана Вујић КРИВИЧНОПРАВНИ АСПЕКТИ РЕЦИДИВИЗМА СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА КРИВИЧНО ДЈЕЛО НАСИЉА У ПОРОДИЦИ	347
Драган Танчић, Невенка Јефтић Шарчевић НАСИЉЕ И СИЛА ПРЕМА СХВАТАЊИМА СЛОБОДАНА ЈОВАНОВИЋА.....	360
Ана Човић НАСИЉЕ НАД ДЕЦОМ – ПОЈАВНИ ОБЛИЦИ И МЕРЕ ЗАШТИТЕ.....	368
Иван Илић ПРАКСА ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА У СЛУЧАЈЕВИМА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ.....	383
Ивана Бодржић НАСИЛНИЧКО ПОНАШАЊЕ КАО РАДЊА ИЗВРШЕЊА И КВАЛИФИКАТОРНА ОКОЛНОСТ У КРИВИЧНОМ ЗАКОНИКУ СРБИЈЕ	394
Катарина Ђокић ПРИХВАТЉИВОСТ НАСИЉА У СРБИЈИ.....	403
Саша Марковић ПОСТУПАЊЕ ПОЛИЦИЈЕ ПРИЛИКОМ СПРЕЧАВАЊА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ НА ЛОКАЛНОМ ПОДРУЧЈУ	417
Јелена Миленковић Вуковић, Мирко Живковић СЕКСУАЛНО НАСИЉЕ НАД ДЕЦОМ У ПОРОДИЦИ: НЕКИ ОД КРИМИНОЛОШКИХ И КРИВИЧНОПРАВНИХ АСПЕКТА	429
Александра Спасојевић ПОСЛЕДИЦЕ НАСИЉА НАД ЖЕНАМА И СЕКУНДАРНА ВИКТИМИЗАЦИЈА	444
Марија Лукић ПРИСТУП ПРАВДИ ЗА ЖРТВЕ КРИВИЧНИХ ДЕЛА СА ЕЛЕМЕНТИМА НАСИЉА: УСАГЛАШЕНОСТ НАЦИОНАЛНОГ ПРАВНОГ ОКВИРА СА МЕЂУНАРОДНИМ СТАНДАРДИМА.....	456

ПОСТУПАЊЕ ПОЛИЦИЈЕ ПРИЛИКОМ СПРЕЧАВАЊА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ НА ЛОКАЛНОМ ПОДРУЧЈУ

Мр Саша Марковић¹
Полицијска управа Ваљево

Сажетак: Насиље у породици као посебно кривично дело је прописано у нашем кривичном законодавству тек од 2002. године. Међутим, вршење насиља између чланова породице ни раније није било дозвољено, односно санкционисано је од стране државних органа тако што су против насилника подношене прекршајне пријаве за ремећење јавног реда и мира или кривичне пријаве због основане сумње да су извршили неко од кривичних дела са елементима насиља (кд. против живота и тела, јавног реда и сл.). Прописивањем посебног кривичног дела за насиље у породици стекли су се услови да жртва лакше препозна недозвољено понашање члана породице, да исто пријави полицији, при чему је полиција у сарадњи са јавним тужилаштом, судом и другим државним органима (нпр. центром за социјални рад), као и у сарадњи са невладиним организацијама које се баве заштитом жртава насиља у породици добила боље механизме да заштити жртву и да процесуира насилника. У овом раду приказаћемо поступање полиције и других државних органа када се на територији града Ваљева пријави догађај који има елементе насиља у породици и предузимање превентивно-репресивних мера да се процесуира насилник, односно заштити жртва насиља. Такође, покушаћемо да уочимо главне проблеме у поступању државних органа чијим би отклањањем повећали ефикасност у спречавању насиља у породици.

Кључне речи: насиље, породица, жртва, насилник, полиција, правна заштита

УВОД

Када је реч о насиљу у породичном контексту, уз честу употребу „родно неутралних“ појмова, не постоји сагласност теоретичара ни у одређењу два кључна појма: шта је (све) „насиље“ и ко су (све) чланови „породица“. То у практичном смислу утиче на одређивање друштвене реакције, пре свега на санкционисање одређених понашања и на круг лица на које се заштита односи. Заправо, питање је где повући демаркациону линију широком дијапазону споља видљивих и доживљајно препознатљивих форми, које могу ући у оквир насилног понашања.²

Насиље у породици се у међународним документима карактерише као озбиљно кршење основних људских права као што су право на слободу, физички интегритет и право на живот.³

Насиље које се чини према члановима породице разликује се од насиља учињеног ван породице. Насиље у породици увек представља злоупотребу моћи и контролисање чланова породице који имају мању моћ или располажу мањим ресурсима. У већини друштава, нарочито у традиционалним и патријархалним заједницама, мушкарци имају знатно већу моћ – не само физичку, већ и економску и друштвену.⁴

Породици се у нашем законодавству пружа пуна заштита. Заштиту породице и њених чланова регулише на најопштији начин и највиши правни акт наше државе, Устав Републике Србије⁵. У Уставу се значај улоге породице наглашава на тај начин што се прописује да „Породица, мајка, самохрани родитељ и дете у Републици Србији уживају посебну заштиту, у

1 sasamarkovic975@gmail.com

2 Игњатовић, Т.: *Насиље према женама у интимном партнерском односу : Модел координираног одговора заједнице*, Артпринт, Нови Сад, 2011, стр. 21.

3 Николић-Ристановић, В.: *Међународни стандарди о насиљу о породици и њихова примена на Западном Балкану*, Прометеј, Београд, 2006, стр. 82.

4 Спасић, Д. ; Никач, Ж.: *Појмовни оквир, Родна равноправност и родно сасновано насиље – приручник*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2012, стр. 24.

5 *Устав Републике Србије*, "Службени гласник РС", бр.98/2006

складу са законом. Посебна заштита пружа се деци о којој се родитељи не старају и деци која су ометена у психичком или физичком развоју.⁶

На основу Устава донето је више закона и других прописа који се баве заштитом породице од свих видова насиља. Најосновнији у овој области је Породични закон⁷ који регулише комплетну материју породичних односа, пружајући основну и најважнију заштиту породици. Овај закон у првом члану, поред осталог, наглашава да у даљим одредбама уређује и заштиту од насиља у породици, при чему у другом члану наводи да „породица ужива посебну заштиту државе“. Односи у породици заснивају се пре свега на љубави свих сродника који чине породицу. Овакви односи представљају, због своје природе, породичну и личну интиму. Мешање у интиму појединца и породице, било које, па и законско, мора бити сведено на нужност, а и тада, оно мора бити такве природе и толиког обима да чува природу и стабилност брака и породице, а не да их нарушава. Породични закон дефинише насиље у породици као понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице. У том смислу, насиљем у породици сматра се нарочито: nanoшење или покушај nanoшења телесне повреде; изазивање страха претњом убиства или nanoшења телесне повреде члану породице или њему блиском лицу; присиљавање на сексуални однос; навођење на сексуални однос или сексуални однос са лицем које није навршило 14. годину живота или са немоћним лицем; ограничавање слободе кретања или комуницирања са трећим лицима; вређање, као и свако друго дрско, безобзирно и злонамерно понашање. Овај закон изричито забрањује насиље у породици, при чему прописује да свако има, у складу са законом, право на заштиту од насиља у породици.

За заштиту жртава насиља у породици најбитнији је Кривични законик РС⁸, јер он прописује и казнене одредбе за извршиоце насиља у породици. Треба нагласити да је насиље у породици као посебно кривично дело уведено у кривични систем наше државе тек 2002. године⁹, односно први пут је тада инкриминисано и то изменама и допунама Кривичног закона РС¹⁰. У поглављу „Кривична дела против брака и породице“ додат је члан 118а „Насиље у породици“. У овом члану санкције које су биле предвиђене за учиниоца су новчана казна и казна затвора. То не значи да до тада насиље над члановима породице није било дефинисано у нашем законодавству као кажњиво дело.

Тако је Казнителни законик за Књажевство Србију из 1860. године у параграфу 176 код кривичног дела лаке телесне повреде прописивао заштиту крвних сродника по усходној линији од намерног злостављања и чињеница да је извршилац сродник по крви у односу на оштећеног у нисходној линији „сматраће се као отежавајућа околност“. Поред отежавајуће околности Законик прописује врло оштре казне за учиниоца – кривца, како за само злостављање, тако и у случају повреда нанетих крвном сроднику у усходној линији. Иста казна предвиђена је у ставу два за саучеснике, тако што се одређује: „Тако исто да се казне саучесници који са злостављаним у истом одношају сродства стоје.“ Теорија и судска пракса из времена примене Казнителног законика под злоставом су подразумевале: „поремећавање телесног благостања и обратно, проузроковање телесног нерасположења“, „злостава је радња код које тело трпи, без повреде организма.“ Сам начин извршења злоставе може бити: гурање, тучење, вучење за косу или браду, дрмање у пољу при јаком сунцу, прскање из шмрка хладном водом, пљубање у уста, итд.¹¹

Кривични законик КСХС из 1929. године као засебно кривично дело инкриминише злоставу деце у параграфу 294: „Родитељи, хранитељи, стараоци и уопште они којима је поверено старање о личности детета, ако ово запусте или прекорачујући своје право кажњавања

6 *Ibid*, чл. 66.

7 *Породични закон*, "Службени гласник РС", бр 18/2005 и 72/2011.

8 *Кривични законик РС*, "Службени гласник РС" бр.85/2005,88/2005-испр.,107/2005-испр.,72/2009, 111/2009, 121/2012 и 104/2013

9 "Службени гласник РС", бр. 10/2002

10 *Кривични закон РС*, "Сл. гласник СРС", бр. 26/77, 28/77 - испр., 43/77 - испр., 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89 и 21/90 и "Сл.гласник РС" бр. 16/90, 26/91- одлука УСЈ бр. 197/87, 75/91 - одлука УСРС бр. 58/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, &7/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/2002, 11/2002- испр, 80/2002-др закон, 39/2003 и 67/20

11 Живановић, Т: *Основи кривичног права*, Геца Кош, Београд, 1922, стр. 37.

злостављају дете које је под њиховом влашћу или надзором, казниће се казном строгог затвора уколико та радња не прелази у теже кривично дело." Радња „запустити дете” је радња нечињења, која се састоји у неизвршавању прописаних дужности у погледу чувања, издржавања и васпитања деце. Ради се, дакле, о облику овог кривичног дела са бланкетном диспозицијом. Под злоставом се подразумевало „предузимање радњи према другоме у намери да га кињи, да га мучи, да га натера да осети, било у телу, било у души, извештан бол, извесну нелагодност, без намере да му нанесе повреду тела или наруши здравље, па се то и оствари, онда он њега злоставља и таква се радња сматра за противправну.”¹²

Кривични законик ФНРЈ, кривичноправну заштиту од насиља унутар породице директно је пружао инкриминишући кривично дело „Злостављање и запуштање малолетника”¹³

Кривични закон СРС из 1977. године, кривичним делом „Запуштање и злостављање малолетног лица”,¹⁴ на идентичан начин као и КЗ ФНРЈ, инкриминисао је ово кривично дело. Ово кривично дело предвиђено је у идентичној форми и у Кривичном законнику¹⁵ који се данас примењује, само је за тежи облик запређена строжа казна затвора.

КРИВИЧНО ДЕЛО НАСИЉА У ПОРОДИЦИ У ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Као што смо већ напоменули, изменама Кривичног закона РС¹⁶, уведено је кривично дело „насиље у породици”. Ступањем на снагу Кривичног законика РС¹⁷, 1.01.2006. године, дошло је до промена, како основног бића кривичног дела, тако и запређених казни. Тежи, квалификовани облици предвиђени чланом 118а КЗРС из 2002. године, остали су идентични и у члану 194 Кривичног законика, с тим што је додат још један облик овог кривичног дела, којим се уводи казна за кршење мере заштите од насиља у породици. Запређене казне су ублажене, из већ поменутог разлога.

Нови облик овог кривичног дела представља потпуно нову инкриминацију и посебан облик, а прописан је у петом ставу члана 194 Кривичног законика. Овим обликом кривичног дела не санкционише се насиље у породици, него се обезбеђује ауторитет мерама заштите које парнични суд одреди на основу Породичног закона. Ради се о кршењу мера које парнични суд доноси на основу члана 198 Породичног закона РС. Ове мере чине судске забране: даљег узнемиравања члана породице, мера забране приближавања члану породице на одређеној удаљености, издавање налога за иселење из породичног стана или куће, без обзира на право својине односно закупа непокретности, издавање налога за уселење у породични стан или кућу, без обзира на право својине односно закупа непокретности и забрана приступа у простор око места становања или места рада члана породице.

Мера заштите од насиља у породици има за циљ да се жртви насиља пружи заштита од даљег насиља и да се позитивно утиче на будуће понашање извршиоца насиља.¹⁸

Сматрамо да је добро законодавно решење, да се Кривичним закоником штити мера из парничног поступка, јер је и иначе општа слабост нашег законодавства да се не обезбеђује или се недовољно добро обезбеђује ауторитет судских одлука и поштовање загарантованих права. Нема остварења гаранције права, ако њихово кршење није санкционисано. Међутим, у пракси се то веома ретко примењује.¹⁹

12 Урошевић, Л: Кривични законик КСХС са коментаром, „Државна штампарија”, 1929, стр. 295.

13 Кривични закон ФНРЈ, "СЛ. лист ФНРЈ", бр.13/51

14 Кривични закон СРС, "Службени гласник РС", бр. 26/77, члан 118.

15 Кривични законик РС, "Службени гласник РС" бр.85/2005,88/2005-испр.,107/2005-испр.,72/2009, 111/2009, 121/2012 и 104/2013, члан 193.

16 "Службени гласник РС", бр. 10/2002

17 Кривични законик РС, "Службени гласник РС" бр. 85/2005

18 Петрушић, Н.: Породичноправна заштита од насиља у породици у праву РС, Зборник радова-Ново породично законодавство, Крагујевац, 2006, стр. 35

19 Ваљевска полиција од почетка примене овог законског решења није подносила кривичне пријаве за члан 194 став 5 Кривичног законика. Извор: Званичне евиденције ПУ Ваљево.

Да би се лакше сагледало дефинисање кривичног дела насиље у породици, од његовог уграђивања у наш законодавни систем као посебног кривичног дела, до данас, приказаћемо на једном месту промене бића кривичног дела и законом запређених казни (чл. 118а КЗ из 2002. године и чл. 194 КЗ из 2006. и 2009. године).

– *Промене у ставу 1:* „Ко употребом силе или озбиљном претњом да ће напасти на живот или тело повређује или угрожава телесни или душевни интегритет члана породице“ (чл. 118а).

„Ко применом насиља, претњом да ће напасти на живот или тело, дрским или безобзирним понашањем угрожава спокојство, телесни интегритет или душено стање члана своје породице“ (чл. 194) *Напомена:* Изменама Кривичног законика из 2009. године, из основног облика овог кривичног дела избачена је реч „дрским“.

2002 – Новчана казна или казна затвора до три године.

2006 – Новчана казна или казна затвора до једне године.

2009 – Казна затвора од три месеца до три године.

– *Промене у ставу 2:* „Ако при извршењу дела из става 1. овог члана коришћено оружје, опасно оруђе или средство подобно да тело тешко повреди или здравље тешко наруши.“

2002 – Казна затвора од шест месеци до пет година.

2006 – Казна затвора од три месеца до три године.

2009 – Казна затвора од шест месеци до пет година.

– *Промене у ставу 3:* „Ако је усред дела из става 1. и 2. овог члана наступила тешка телесна повреда или нарушавање здравља или су учињена према малолетном лицу.“

2002 – Казна затвора од две до десет година

2006 – Казна затвора од једне до осам година

2009 – Казна затвора од две до десет година

– *Промене у ставу 4:* „Ако је услед дела из става 1-3. овог члана наступила смрт члана породице.“

2002 – Казна затвора најмање десет година

2006 – Казна затвора од три до дванаест година

2009 – Казна затвора од три до петнаест година

– *Промене у ставу 5:* „Ко прекрши мере заштите од насиља у породици“

2002 – /

2006 – Новчана казна или казна затвора до шест месеци.

2009 – Казна затвора од три месеца до три године и новчаном казном.

Видимо да је 2006. године дошло до измена бића кривичног дела. Након анализе примене кривичног дела насиље у породици из члана 118а КЗРС, у пракси судова ова измена је наступила као резултат уочених недостатака, при чему је намера законодавца била да дефинише заштиту жртве – оштећеног од психолошког насиља. Такође је дошло и до ублажавања запређене казне, као резултат прилагођавања законодавца благој казненој политици судова у одмеравању казни за ово кривично дело.²⁰

Међутим, ни овим законским изменама кривичноправним дефинисањем насиља у породици није обухваћено сексуално насиље. За разлику од Кривичног законика, Породични закон је сексуалну злоставу деце или немоћног лица и присиљавање на сексуални однос предвидео као један од облика насиља у породици.

Наиме, законодавац предвиђа санкционисање за сваки вид психичког или физичког злостављања пасивног субјекта, а при томе не наводи и сексуалну злоставу која неоспорно представља најтежи облик насиља у породици. Интересантно је да законодавац штити особе

²⁰ Доступно на: www.lawscanner.org, Насиље у породици – казнена политика судова. У периоду 2009-2010. године, за ово кривично дело изречено је 11% казни затвора, 67% условних осуда, 15% новчаних казни, а мере безбедности су изречене у 7% правноснажних пресуда. Правни скенер је у сарадњи са удружењем Дијалог из Ваљева спровео анализу судске праксе у Србији у области насиља у породици у периоду 2009–2010. године. У истраживању су обухваћени подаци из 20 судова из различитих региона.

које су, или су биле у емотивној или сексуалној вези са учиниоцем кривичног дела насиља у породици, а да при томе не штити жену и децу од сексуалне злоставе која је толико присутна.²¹

Из наведеног видимо да се још „лута“ у налажењу праве мере за казнену политику у овој области. Мало строжа казнена политика, која је предвиђена на почетку, ублажена је изменама закона, а затим поново пооштрена. То се све дешава у веома кратком временском периоду, у раздобљу од неколико година. Али без обзира на предвиђене казне, судови имају благу казнену политику, јер статистика казни из правноснажних пресуда показује да је и данас највећи број изречених условних осуда. Такође, огроман је број кривичних пријава које уопште не дођу до суда, зато што тужилац након одлагања кривичног гоњења и извршења одређене наложене обавезе од стране осумњиченог, одбаци кривичну пријаву.

Кривични законик РС, поред прописивања кривичног дела насиља у породици, дефинише и ко може бити оштећени, односно извршилац овог кривичног дела.²² Ово законско утврђивање чланова породице је веома битно за одлучивање од стране судова у кривичним поступцима, јер насиље у породици може извршити само члан породице, према другом члану породице.

Велике проблеме у нашем законодавству ствара то што различити закони и прописи, исту ствар прописују на различит начин.²³

Мишљења смо да је потребно на истоветан начин дефинисати ко се може сматрати чланом породице, јер у практичној примени закона може доћи до проблема, јер се лицу – члану породице, у смислу Породичног закона, у парничном поступку може изрећи мера заштите, а након тога се истом лицу суди у кривичном поступку због кршења мере заштите од насиља у породици, а то лице у смислу Кривичног законика није члан породице. Такође, прешироко дефинисање члана породице има своје добре и лоше стране. Добре су те да се могу санкционисати и случајеви где једно лице врши насиље на разне начине (нпр. психичко насиље) над другим лицем са којим је имао емотивну или сексуалну везу, јер то није редак случај у пракси, а не постоји друго кривично дело које се гони по службеној дужности, као мера генералне или специјалне превенције усмерене према извршиоцу. Лоша страна прешироког дефинисања члана породице може довести до тога да се изгуби смисао овог кривичног дела, а то је заштита породичних односа. Наиме, ако би се у кривичном поступку применио члан 197 став 3 Породичног закона, онда би за ово кривично дело одговарала и лица која су била у тазбинском односу, а никада нису живела у истом домаћинству (нпр. отац и бивши старалац некадашњег брачног партнера), или лице које је некада било са оштећеним лицем у сексуалном односу, а никада није живело у заједничком домаћинству. Да би се превазишли ови проблеми, по нашем мишљењу, алтернатива предлогу да се у оба закона идентично пропишу чланови породице била би да се у кривичном законнику уместо става 5 члана 194, пропише ново кривично дело, које би се односило на непоштовање изречених мера заштите из Породичног закона.

Закон о парничном поступку²⁴ у члану 1 прописује да се овим законом уређују правила поступка за пружање судске правне заштите, по којима се поступа и одлучује у парницама за решавање спорова насталих поводом повреде права личности и спорова из породичних односа, осим спорова за које је посебним законом прописана друга врста поступка.

21 Жарковић, М. и др.: *Ка бољој заштити жртва насиља у породици*, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Београд, 2012, стр. 161.

22 *Кривични законик РС*, члан 112. став 28. „Под чланом породице сматрају се: супружници, њихова деца, преци супружника у правој линији крвног сродства, ванбрачни партнери и њихова деца, усвојилац и усвојеник, хранилац и храник. Члановима породице сматрају се и браћа и сестре, њихови супружници и деца, бивши супружници и њихова деца и родитељи бивших супружника, ако живе у заједничком домаћинству, као и лица која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено, иако никада нису живела у истом породичном домаћинству.“

23 *Породични закон*, члан 197. такође прописује чланове породице. „Члановима породице сматрају: супружници или бивши супружници; деца, родитељи и остали крвни сродници, те лица у тазбинском или адоптивном сродству, односно лица која везује хранитељство; лица која живе или су живела у истом породичном домаћинству; ванбрачни партнери или бивши ванбрачни партнери; лица која су међусобно била или су још увек у емотивној или сексуалној вези, односно која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено, иако никада нису живела у истом породичном домаћинству.“

24 *Закон о парничном поступку*, "Службени гласник РС", бр. 72/2011

Породични закон у десетом делу прописује да се одредбама овог дела закона уређују посебни парнични поступци у вези са породичним односима. На поступак суда који је у вези са породичним односима примењују се одредбе закона којим се уређује парнични поступак, ако овим законом није другачије одређено. У спору за заштиту од насиља у породици месно је надлежан, поред суда опште месне надлежности, и суд на чијем подручју има пребивалиште, односно боравиште члан породице према коме је насиље извршено. Поступак у спору за заштиту од насиља у породици покреће се тужбом. Тужбу за одређивање мере заштите од насиља у породици, као и за продужење мере заштите од насиља у породици, могу поднети: члан породице према коме је насиље извршено, његов законски заступник, јавни тужилац и орган старатељства. Поступак у спору за заштиту од насиља у породици нарочито је хитан. Прво рочиште заказује се тако да се одржи у року од осам дана од дана када је тужба примљена у суду. Другостепени суд дужан је да донесе одлуку у року од 15 дана од дана када му је достављена жалба. Мишљења смо да је овако регулисано поступање суда за одређивање мере заштите од насиља у породици веома добро, али је потребно и прописати санкцију за судско веће које се из неоправданих разлога не придржава ових одредаба Породичног закона. Док се ова материја не уреди на тај начин, по нашем мишљењу биће кршења закона од стране судова, а права жртва насиља у породици биће угрожена.

Комбиновањем кривичноправне заштите и изрицањем мера заштите на основу Породичног закона у парничном поступку може се обезбедити врло ефикасна заштита оштећеног лица над којим је извршено насиље у породици. Да би утврдили да ли јавно тужилаштво активно учествује у свим видовима заштите оштећених од насиља у породици, извршили смо увид у евиденције Основног суда у Ваљеву. Утврдили смо да јавно тужилаштво није подносило тужбе ради заштите оштећене (жртве) насиља. Сматрамо да јавно тужилаштво мора да се укључи активније у решавање проблема насиља у породици, и да искористи све законске могућности ради постизања тог циља.

Закон о прекршајима и посебни закони који у казним одредбама предвиђају прекршаје не прописују материју која би се односила на насиље у породици. Међутим, Закон о јавном реду и миру²⁵, предвиђа одређену врсту прекршаја који за последицу имају нарушавање јавног реда, а може се десети да извршилац и оштећени буду чланови породице. Та њихова породична веза није битна за доношење казне (затвора или новчане), али се по Закону о прекршајима²⁶ може донети заштитна мера „забрана приступа оштећеном, објектима или месту извршења прекршаја“²⁷, тако да се и на овај начин оштећени тј. жртва насиља може заштитити од даљег угрожавања. Када су испуњени законски разлози за довођење извршиоца насиља, на основу Закона о прекршајима, у неким случајевима прекршајни поступак може бити доста ефикаснији од других врста судских поступака, јер се лице које врши насиље одмах по догађају доводи судији прекршајног суда, уз захтев за покретање прекршајног поступка и предлог да се донесе пресуда која постаје извршна, пре правноснажности.²⁸ На тај начин се жртва насиља у породици може брзо и ефикасно заштитити.

Квалитетан допринос уобличавању модела правне заштите дале су и одредбе Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица²⁹ која се у кривичном поступку појављују у својству оштећених, док Законик о кривичном поступку садржи одредбе којима се гарантује посебна заштита жртва и умањује ризик од секундарне виктимизације.³⁰

25 Закон о јавном реду и миру, "Службени гласник РС" бр.51/92, 53/93, 67/93, 48/94, 85/2005, 101/2005

26 Закон о прекршајима, "Службени гласник РС" бр.65/13

27 *Ibid*, чл.61.

28 *Ibid*, чл. 190.

29 Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, "Службеном гласнику РС", бр. 85/2005

30 Николић-Ристановић, В., Докмановић, М.: *Заштита жртва насиља у породици и Закон о оружју и муницији*, Правни живот, бр. 10, 2008, стр. 861-875.

ПОСТУПАЊЕ ПОЛИЦИЈЕ И ДРУГИХ ДРЖАВНИХ ОРГАНА НАКОН ПРИЈАВЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ НА ТЕРИТОРИЈИ ГРАДА ВАЉЕВА

У овом делу рада извршићемо кратку анализу догађаја пријављених ваљевској полицији у 2009. и 2010. години који су имали обележја насиља у породици, како бисмо утврдили начин поступања државних органа који се баве овом проблематиком, као и исход поступака по пријављеним догађајима.

Ваљевској полицији је током 2009. године пријављено 173, а током 2010. године 178 догађаја са обележјима насиља у породици.³¹ Полиција је поступала по свим догађајима, при чему су предузете све законске радње на прикупљању доказа о постојању кривичног дела насиља у породици и основане сумње да је одређено лице (члан породице) учинилац кривичног дела. Треба нагласити да је полиција приликом предузимања мера за сваки догађај вршила консултације са надлежним јавним тужилаштвом и на крају поступања истом државном органу поднела одговарајуће писмено (кривичну пријаву или извештај), у зависности од његовог захтева и процене да ли има довољно доказа за покретање кривичног поступака.

Као исход поступања полиција у 2009. години, поднете су 34 кривичне пријаве, од којих је 16 поступака завршено правноснажном осуђујућом пресудом, и 139 извештаја, од којих је 9 поступака завршено правноснажном осуђујућом пресудом. Само два лица осуђена су на казну затвора (једно од 6 месеци, а друго од 1 године), док су све остале пресуде – условне казне затвора.

У 2010. години поднето је 39 кривичних пријава, од којих је 12 поступака завршено осуђујућом правноснажном пресудом, и 139 извештаја од којих је 16 поступака завршено осуђујућом правноснажном пресудом. Само пет лица осуђено је на казну затвора (од 3, 5, 6, 7 месеци и 2 године), једном лицу изречена је мера обавезног лечења и чувања у здравственој установи, док су у преосталим пресудама изречене условне казне затвора.

Из анализе се може видети да је у две наведене године, од укупно 351 догађаја са елементима насиља између чланова породице, а по којима је поступала ваљевска полиција само 53 или 15%, завршено осуђујућом правноснажном пресудом, а само 7 насилника или 2% је осуђено безусловном казном затвора. Чак 105 или 30% пријава се завршило одбачајем од стране јавног тужиоца, при чему је велики број одбачаја наступио услед претходног одлагања кривичног гоњења, а касније и испуњавања одређене обавезе од стране осумњиченог, тако да је примењен одбачај по члану 236 у то време важећег ЗКП.³²

Извршеним увидом у анализиране догађаје можемо видети да се у великом броју предмета иста лица (насилници и жртве) понављају више пута, да су жртве подносиле пријаве више пута, при чему су често у току поступка одустајале од пријаве или тражиле да као чланови породице искористе право да не сведоче (привилеговани сведоци).

По пријављеним догађајима углавном су поступали униформисани полицијски службеници. Само у догађајима у којима су извршиоци били малолетна лица и у којима су жртве кривичног дела била деца, у поступање су се укључивали и радници криминалистичке полиције, који обављају послове везане за сузбијање малолетничке делинквенције. Сматрамо да оваква подела поступања по кривичним делима насиља у породици има своје предности и недостатке. Предности су те што по догађајима насиља у породици по правилу поступају полицајци који раде на сектору (делу града) где жртва и насилник бораве, тако да добро познају прилике на терену и учеснике догађаја. Такође, они могу лакше, него криминалистички полицајци, да прикупе обавештења од комшија и других чланова породице о породичним приликама и о стварном стању у породици у којој је пријављено насиље. Такође, они могу да и у периоду након конкретног поступања по пријављеном насиљу, обратe више пажње на ту породицу и адекватно реагују ако се насиље понови. Недостаци су ти што су униформисани полицајци на сектору по правилу нижег школског образовања и мање стручни, и што нису уско специјализовани за поступање по тој врсти кривичних дела, па чешће направе про-

31 Извор: Подаци Полицијске управе Ваљево

32 Законик о кривичном поступку, "Службени лист СРЈ", бр70 /2001

пусте приликом прикупљања доказа који чине саставни део кривичне пријаве. Такође, они су оптерећени полицијским, као и другим пословима, тако да немају времена да се сваком пријављеном насиљу у породици посвете са довољно пажње.

Суд, односно полиција је само у најтежим пријављеним догађајима вршила увиђаје, тако да су у већини поступака презентовани лични докази и евентуално лекарска уверења о повредама које су наступиле код жртве, ако се радило о физичком насиљу. Због таквог чињеничног стања, када чланови породице ускрате сведочење у кривичном поступку, често због недостатака других доказа, долази до обуставе кривичног поступка. Полиција је, увек када је то било могуће, узимала од жртве кривичну пријаву на записник, како би изјава жртве имала још већи процесни значај, касније у поступку. ЗКП, који се примењује од октобра 2013. године, увео је новине у наш кривично-правни систем. Више се не води судска, већ тужилачка истрага. Самим тим, увиђај на лицу места кривичног дела уместо истражног судије врши тужилац, при чему исту радњу може поверити полицији. Ако бисмо анализирали период у последњих шест месеци на подручју Полицијске управе Ваљево, видели бисмо да се у поступању по пријављеном насиљу у породици ништа није променило. Увиђаји се и даље ретко врше. По нашем мишљењу такву праксу би требало променити, пошто од сакупљених материјалних доказа, одмах након извршеног насиља, умногоме зависи исход кривичног поступка.

Центар за социјални рад није обавештаван о свим догађајима насиља у породици. Када је по процени полиције било потребно његово хитно поступање ради заштите жртве или других малолетних чланова породице, био је обавештаван одмах по пријављеном догађају. Тек од 2012. године, и након потписивања „Протокола о међусекторској сарадњи у процесу заштите жртава насиља у породици на подручју града Ваљево“ полиција је о сваком пријављеном насиљу у породици обавештавала, поред јавног тужилаштва, и центар за социјални рад. Наиме, наведени протокол потписали су почетком 2012. године, на иницијативу удружења грађана „Ултра“ Ваљево, градоначелник Ваљево и све релевантне владине и невладине институције које се баве сузбијањем насиља у породици, међу којима су и полиција, јавно тужилаштво и суд. То је допринело бољој сарадњи између тих институција, а сам центар за социјални рад у већој мери је укључен у сузбијање насиља у породици приликом поступања полиције и јавног тужилаштва.

Укључивање центра за социјални рад у сва поступања по пријавама насиља у породици је битно из разлога што на микроплану, на нивоу породичних релација, конкретне видове помоћи у оквиру модела социјалне заштите у случају породичног насиља у Србији, пружају центри за социјални рад, као установе социјалне заштите, које врше јавна овлашћења у области социјалне и породичноправне заштите.³³

За даље потребе овог рада ћемо анализирати поступања државних органа на сузбијању вишегодишњег насиља у једној породици која борави на територији града Ваљево.

Насилник је 1981. годиште, има средње стручно образовање, рођен је у Ваљеву, у коме има и пребивалиште. У овом раду ћемо га означити словима АА.

Оштећена је мајка насилника, рођена 1953. године. Има пребивалиште у Ваљеву, на истој адреси са насилником. Да не би трпела насиље, она често борави у сеоском домаћинству својих родитеља на територији општине Лајковац. У овом раду она ће бити означена словима ББ.

Прва пријава насиља у породици од стране оштећене ББ поднета је ваљевској полицији у октобру 2006. године. Том приликом је иста поднела кривичну пријаву на записник против сина АА. Детаљно је описала прво физичко насиље које се десило у септембру исте године. Насиље није пријавила полицији, већ је побегла из стана. Када се након месец дана вратила у стан, поново је физички злостављана, па је одлучила да исто пријави. Неколико дана након пријављеног насиља, кривична пријава са списима предмета прослеђена је јавном тужиоцу. Јавни тужилац је уз сагласност оштећене донео одлуку о одлагању кривичног гоњења, а након тога, у априлу 2007. године, одбачај кривичне пријаве. Следећа пријава насиља између истих лица пријављена је полицији 3.02.2008. године. Оштећена није желела да поднесе кривичну пријаву на записник против сина. Након прикупљених доказа 10.02.2008. године прослеђена је пријава у виду извештаја јавном тужилаштву. У јулу 2008. године поднет је оптужни пред-

33 Спасић, Д., *Модели заштите од породичног насиља у републици Србији*, бр. 1-2, Безбедност, 2009, стр. 214.

лог против АА, а у октобру 2008. године Општински суд у Ваљевоу донео је пресуду у којој је оптуженог огласио кривим, и изрекао му казну затвора од 4 месеца условно на 1 годину. Није било жалби на пресуду.

Оштећена ББ је дана 10. јула 2010. године поднела ваљевској полицији нову кривичну пријаву против АА због физичког насиља. Осумњичени АА је лишен слободе и задржан на основу члана 229 ЗКП-а, а Основни суд у Ваљевоу одредио је меру притвора. Исти је у притвору провео 35 дана. Основно јавно тужилаштво је 21.06.2010. поднело оптужни предлог, а у октобру 2011. године донета је првостепена пресуда којом је осуђен на 5 месеци затвора. Основни тужилац се није жалио на пресуду, али осуђени јесте, при чему је жалба одбијена пресудом Апелационог суда у Београду (КЖ 1886/12 од 17.05.2012.). Овом пресудом није обухваћен само тај догађај из јуна месеца, већ и континуирано вршење насиље од стране АА које је трајало од почетка те године.

У време док је трајао овај кривични поступак, ваљевској полицији је пријављено ново насиље у породици између истих лица. Наиме, 29.12.2010. године, комшија именованих пријавио је да АА врши физичко насиље над оштећеном ББ. Осумњичени АА је са екипом хитне помоћи приведен на одељење неуропсихијатрије. Постављена је дијагноза „антисоцијални поремећај личности“. АА није задржан на лечењу. Оштећена је одбила да поднесе кривичну пријаву против сина. Након прикупљених доказа дана 5.01.2011. године, основном јавном тужилаштву поднет је извештај о насиљу. Половином марта 2011. године поднет је оптужни предлог, а у септембру исте године и првостепена пресуда. Исти је кажњен казном од 6 месеци затвора. Јавно тужилаштво се није жалио на пресуду, док су пуномоћници осуђеног и оштећене поднели жалбе. Апелациони суд у Београду донео је пресуду у јануару 2012. године (Кж 5975/11), којом је првостепена пресуда потврђена.

Пресудом Основног суда у Ваљевоу (КВ.бр. 403/12), ове две пресуде (КЖ 1886/12 и Кж 5975/11) спојене су у јединствену казну од 10 месеци затвора. Док је био на издржавању казне затвора, одлуком истог суда (КВ.бр.627/12 од 27.11.2012.) исти је амнестиран на неиздржани део казне од 2 месеца и 23 дана.

Непосредно по изласку АА из Казнено-поправног завода у Ваљевоу, где је издржавао казну затвора, 13. децембра 2012. године, комшиница именованих пријавила је насиље у породици између истих лица. О насиљу је упознат Центар за социјални рад „Колубара“ у Ваљевоу. Радници центра покушали су да обаве кућну посету наведеној породици, али АА им није дозволио улазак у стан. Оштећена ББ није желела да поднесе кривичну пријаву против сина. Након прикупљених доказа, ваљевска полиција је 17.12.2012. године писменим путем о насиљу обавестила јавно тужилаштво. У марту 2013. године поднет је оптужни предлог, а у мају исте године донета је и првостепена пресуда којом је АА кажњен казном затвора од 7 месеци. Овај кривични поступак још није завршен. Јавни тужилац се није жалио на пресуду, а пуномоћник осуђеног је уложио жалбу. Иако је протекло скоро годину дана од доношења првостепене пресуде, Апелациони суд у Београду још није донео пресуду.

Из претходних анализа може се закључити да је сузбијање насиља од стране државних органа на територији града Ваљева прилично неефикасно. У сузбијање насиља у породице укључени су полиција, јавно тужилаштво, суд, центар за социјални рад, као и здравствене установе (како у пружање здравствене заштите оштећеним лицима – ургентни центар ваљевске болнице, тако и у пружању здравствене заштите насилнику – одељење неуропсихијатрије). Ако бисмо доносили закључке из анализираних случаја насиља у породици насилника АА и оштећене ВВ, морали бисмо узети у обзир следеће чињенице:

– Насиље у породици између сина и мајке траје више од осам година.

– Полиција је на сваку пријаву насиља реаговала хитно и предузимала мере да спречи даље насиље. Увиђај није вршен по пријављеном догађају. Полиција је кривичне пријаве подносила на основу материјалних доказа (извештаје лекара здравствене установе о констатованим повредама), и личних доказа (службене белешке о сведочењу комшија и других чланова породице који су били присутни за време извршења кривичног дела).

– Јавно тужилаштво поступало је релативно брзо по пријавама полиције (оптужни предлог је подизан у року до 3 месеца). У првом случају пријављеног насиља одложено је кри-

вично гоњење осумњиченог, а затим када је испунио одређену обавезу, одбачена је кривична пријава (примењен је тзв. опортунитет). У осталим пријавама подношен је оптужни предлог, при чему на донете пресуде (условна казна затвора, казне затвора од 5, 6, 7 месеци) није улагана жалба Апелационом суду у Београду.

– Суд је доносио пресуде тако, што је свака следећа за нијансу имала тежу санкцију. При томе, од подизања оптужног предлога, па до правноснажности пресуде протичало је 3 месеца (када је изречена условна осуда), 23 месеца (осуда од 5 месеци затвора), 9 месеци (казна затвора од 6 месеци), док у последњем предмету, након 13 месеци од подизања оптужног предлога, није донета правноснажна пресуда.

– И поред правоснажних осуда на 11 месеци затвора, АА је издржао само 7 месеци и 7 дана затворске казне, укључујући у то и време проведено у притвору (спајање казни, амнестија).

– Здравствене установе су предузимале мере из своје надлежности. Ургентни центар ваљевске болнице је након сваке пружене помоћи оштећеној о истом обавештавао полицију и на захтев полиције достављао фотокопије извештаја о повредама ради даљег процесуирања насилника. У списима правноснажно окончаних предмета види се да се насилник 2006. године први пут лечио на Одељењу неуропсихијатрије због насилничког понашања у кругу породице. Полиција је неколико пута пружала асистенцију радницима хитне помоћи из Дома здравља Ваљево, који су по пријављеном насиљу у породици, на захтев полиције, превозили АА на одељење за неуропсихијатрију. Исти по завршаном прегледу није задржаван на том одељењу.

– Центар за социјални рад „Колубара“ у Ваљеву је тек од 2011. године укључен у проблем насиља у наведеној породици. Први пут је поступао по пријави оштећене. Полиција је први пут 2012. године обавестила центар за социјални рад о насиљу у наведеној породици, а суд је тражио извештај и процену о наведеној породици почетком 2013. године. Јавно тужилаштво није тражило поступање ове институције у наведеним предметима.

Из наведене студије случаја можемо да закључимо да и после осам године од укључивања државних институција у решавање проблема насиља у породици, оно није решено. Жртва и даље трпи насиље, води се нови кривични поступак, а може се донети само један закључак – да су институције система недовољно ефикасне у решавању овог проблема.

По нашем мишљењу, у овој студији случаја уочавају се следећи проблеми, чијим отклањањем би се побољшала ефикасност у заштити жртава насиља:

– оштећена је пријавила 5 пута насиље у породици, а само једном је пристала да поднесе кривичну пријаву против насилника,

– суд није вршио увиђај, нити је поверавао да то уради полиција, тако да нису фиксирани материјални докази на лицу места насиља,

– полиција је тек приликом петог пријављивања насиља о томе обавестила Центар за социјални рад, тако да он није био укључен у решавање овог проблема,

– јавно тужилаштво није подносило жалбе на првостепене пресуде, иако су оне по нашем мишљењу биле благе,

– судски поступци трајали су недопустиво дуго,

– а јавно тужилаштво није подносило тужбу против насилника, како би се у парничном поступку одредиле мере заштите оштећене, посебно када је увидело да се насиље понавља и да не успевају да у кривично-правном поступку заштите оштећену.

Сматрамо да би било сврсисходно да се на локалном подручју, које обухвата јавно тужилаштво (територија града или општине), образују специјализовани тимови који би били састављени од представника полиције, суда, јавног тужилаштва и центра за социјални рад. Они би поступали превасходно по пријављеним догађајима насиља у породици, ради предузимања што ефикаснијих мера да би се насиље санкционисало и у будућности спречило. То би, између осталог, подразумевало и израду плана заштите жртве на основу утврђеног ризика поврата насиља у породици, израду превентивног програма који би обухватао рад са учиниоцем на контроли сопственог (насилничког) понашања и сл. Након сагледавања стања у посматраној породици од стране чланова тима, јавни тужилац би имао бољу процену за своје поступање у конкретном случају – могао би да поднесе тужбу за изрицање мера заштите, да иницира код суда брже заказивања рочишта и сл.

ЗАКЉУЧАК

Проблем насиља у породици заузима све значајније место у нашем друштву. Донети су закони и подзаконски акти који су предуслов за ефикасније поступање државних институција у решавању овог проблема. Под притиском јавности и невладиних организација, полиција, јавно тужилаштво, суд и друге државне институције предузимају значајне, али још увек недовољне, мере за сузбијање овог вида криминалног деловања.

Поверење грађана у полицију је све веће. Жртве насиља све чешће се одлучују да се обрате државним институцијама и да пријаве насиље у породици. Самим тим, све је мања тамна бројка ове врсте кривичних дела. Међутим, тромост система и дуг период од пријаве насиља па до правноснажне осуђујуће пресуде (које су при томе благе), доприносе да се оштећени (жртве) насиља осећају беспомоћно и незаштићено.

Мишљења смо да државни органи морају много ефикасније да предузимају законом предвиђене мере за сузбијање насиља у породици. То се превасходно односи на полицију, у домену темељнијег прикупљања материјалних и других доказа, као и на укључивање центра за социјални рад у поступање од саме пријаве насиља; на јавно тужилаштво, у домену бржег поступања, подношења жалби којим би се утицало на казнену политику судова и подношење тужби за одређивање мере заштите од насиља у породици у парничном поступку; као и на суд, у домену краћег трајања поступка, и по могућности, вођења строже казнене политике (у истраживању смо видели да је већина осуђујућих пресуда условна осуда).

Сматрамо да би у наредном периоду било пожељно и формирање специјализованих тимова на нивоу општина, који би се искључиво бавили овим проблемом. Те тимове би чинили радници полиције, јавног тужилаштва и центра за социјални рад, као и других институција, који би се бавили искључиво сузбијањем насиља у породици, при чему би пролазили одређене заједничке обуке са другим тимовима на нивоу републике.

ЛИТЕРАТУРА

1. Игњатовић, Т.: *Насиље према женама у интимном партнерском односу: Модел координираног одговора заједнице*, Артпринт, Нови Сад, 2011,
2. *Кривични законик РС*, "Службени гласник РС" бр.85/2005,88/2005-испр., 107/2005-испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012 и 104/2013
3. *Кривични закон РС*, "Сл. гласник СРС", бр. 26/77, 28/77 - испр., 43/77 - испр., 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89 и 21/90 и "Сл.гласник РС" бр. 16/90, 26/91- одлука УСЈ бр. 197/87, 75/91 - одлука УСРС бр. 58/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, &7/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/2002, 11/2002- испр, 80/2002-др закон, 39/2003 и 67/20
4. *Кривични закон ФНРЈ*, "СЛ. лист ФНРЈ", бр.13/51
5. Николић-Ристановић, В: *Међународни стандарди о насиљу о породици и њихова примена на Западном Балкану*, Прометеј, Београд, 2006
6. Николић-Ристановић, В., Докмановић, М.. *Заштита жртва насиља у породици и Закон о оружју и муницији*, Правни живот, бр. 10, 2008, стр. 861-875.
7. Петрушић, Н.: *Породичноправна заштита од насиља у породици у праву РС*, Зборник радова-Ново породично законодавство, Крагујевац, 2006, стр.22-49
8. *Породични закон*, "Службени гласник РС", бр 18/2005 и 72/2011
9. Спасић, Д.: Никач, Ж., *Појмовни оквир*, Родна равноправност и родно сасновано насиље - приручник, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2012, стр.3-30
10. Спасић, Д., *Модел заштите од породичног насиља у републици Србији*, бр. 1-2, Безбедност, 2009, стр. 208-222
11. Урошевић, Л: *Кривични законик КСХС са коментаром*, Државна штампарија, 1929.
12. *Устав Републике Србије*, "Службени гласник РС", бр.98/2006
13. *Закон о парничном поступку*, "Службени гласник РС", бр.72/2011
14. *Закон о јавном реду и миру*, "Службени гласник РС" бр.51/92, 53/93, 67/93, 48/94, 85/2005, 101/2005

15. Закон о прекршајима, "Службени гласник РС" бр.65/13
16. Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, "Службеном гласнику РС", бр. 85/2005
17. Жарковић, М. и др.: *Ка бољој заштити жртава насиља у породици*, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Београд, 2012.
18. Живановић, Т: *Основи кривичног права*, Геца Кон, Београд, 1922.
19. www.lawscanner.org, *Насиље у породици-казнена политика судова*.